

วิเคราะห์การเปลี่ยนผ่านโลกทัศน์ศีล 5 ในระดับมหัพภาค

Perspective transition via the 5 precepts at macro level

พระวิมาน คมภีรปัญญา (ตริกมล)

Phra Viman Kamphirapaño (Trikamon), Dr.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College

E-mail: PhraVimanKamphirapaño@gmail.com

บทคัดย่อ

ศีล 5 ในระดับจุลภาคจะเกี่ยวกับระดับบุคคลและสังคมส่วนย่อย แต่ในระดับมหัพภาค เริ่มตั้งแต่สังคมภาพรวมระดับประเทศไปจนถึงระดับโลก ซึ่งศีล 5 ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมทางสังคมและเสริมสร้างสันติภาพโลก จึงไม่ได้เป็นข้อปฏิบัติเฉพาะสังคมชาวพุทธเท่านั้น ซึ่งศีลแต่ละข้อจะมีทั้งส่วนการควบคุมและส่งเสริม จึงเป็นรากฐานของสันติภาพระดับมหัพภาค โดยศีลข้อที่ 1 เป็นรากฐานของสันติภาพทางด้านการเมือง ข้อที่ 2 เป็นรากฐานสันติภาพทางด้านเศรษฐกิจ ข้อที่ 3 เป็นรากฐานของสันติภาพทางด้านสังคม ข้อที่ 4 เป็นรากฐานของสันติภาพทางด้านการบริหารยุติธรรมและการสื่อสารเชิงสันติ และข้อที่ 5 เป็นรากฐานของสันติภาพทางการศึกษา ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านโลกทัศน์ศีล 5 ไปสู่ระดับมหัพภาค เพื่อให้เหมาะแก่การปฏิบัติในสภาพสังคมแต่ละยุคสมัย

คำสำคัญ: การเปลี่ยนผ่าน, โลกทัศน์, ศีล 5 ระดับมหัพภาค

Abstract

Five precepts in the micro-level involve with the individual and sub-society level. However, micro-level begins with the overall society in the country level to the global level. The five precepts are designed as a tool to control societal behaviors and promote the global peace. Therefore, they are not the practices specifically for Buddhist society. Each of five precept will take part in both controlling and promoting which is the foundation of macro-peace. The first precept is the foundation of political peace, the second is the foundation of economic peace, the third is the foundation of societal peace, the fourth is the foundation of justice process and peaceful communication, and the fifth is the foundation of educational peace. The transition of the five precepts to the macro-level is to suit for the practice in society in each era.

Keywords: transition, world view, five precepts in the macro-level

1. บทนำ

ศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติทางสังคม และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวพุทธมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งถูกบัญญัติขึ้นมาในยุคสังคมแบบเกษตรกรรม และถูกนำมาใช้ในศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาจนกลายมาเป็นประเพณีการไหว้พระรับศีลที่ต้องสมาทานต่อหน้าพระสงฆ์ ซึ่งเป็นการปฏิบัติศีลในแบบพิธีกรรม และคนส่วนใหญ่ก็ไม่เข้าใจแก่นแท้ของศีล 5 ว่ามีเจตนารมณ์เพื่ออะไร ในเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงมาเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรมและสังคมแห่งเทคโนโลยีในปัจจุบัน คนส่วนใหญ่ก็ยังเข้าใจว่าศีล 5 คือ การให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม การงดเว้นจากพุดเท็จ และงดเว้นจากการดื่มสุรานั้น ในสังคมที่มีความเชื่อมโยงกันทั่วโลก การปฏิบัติตามศีล 5 แบบเดิมจึงไม่เหมาะกับยุคสมัย จึงควรมีการเปลี่ยนผ่านโลกทัศน์ของศีล 5 ให้เท่าทันและเหมาะสมกับสังคมยุคใหม่ด้วย โดยควรเปลี่ยนผ่านเป็นศีล 5 ในระดับมหัพภาคด้วยซึ่งเป็นการยกระดับศีล 5 ไปสู่แนวทางปฏิบัติในระดับชาติและระดับโลกต่อไป

2. แนวคิดพื้นฐานของศีล 5

ศีลหมายถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อให้มีความประพฤติดีทางกายและวาจาการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษากายตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการฝึกกายและวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีพ หลวงพ่อพุทธทาสยังให้ความหมายของศีลว่า “ความปกติหรือภาวะความเป็นปกติ” เพราะสภาวะปกติของมนุษย์จะไม่เบียดเบียนทางกาย วาจา และใจ นอกจากนี้ยังมีความหมายที่สัมพันธ์กับธรรม คือ “ศีลธรรม” ซึ่งจัดเป็นธรรมในระดับศีล เพราะศีลจัดเป็นธรรมอย่างหนึ่ง

1) หลักการของศีล 5

ในสัลวันตสูตร พระพุทธเจ้าตรัสถึงความสำคัญของศีลว่า “ผู้มีศีลย่อมเป็นบุญทางกาย วาจา ใจ ต่อผู้อื่น” ศีลจึงไม่ได้ให้คุณเฉพาะผู้ปฏิบัติเท่านั้น แต่ผู้ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกันย่อมได้อานิสงส์ด้วย นอกจากศีลเป็นข้อปฏิบัติแล้ว “ศีลจัดอยู่ในขั้นตอนการพัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขา เรียกว่าศีลสิกขา คือ การศึกษาเพื่อฝึกอบรมความประพฤติทางกาย ทางวาจาให้มีวินัย มีความเรียบร้อยปกติ สามารถอยู่ร่วมกับหมู่คณะได้อย่างสันติสุข” พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้ศีล 5 (ขุ.ธ. (ไทย) 25/681/2) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับมนุษย์ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานของมนุษยธรรม เพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อละเว้นการเบียดเบียนกัน “โดยได้กำหนดเงื่อนไขของชาวพุทธให้รับเอาธรรม 5 ข้อไปปฏิบัติ เป็นธรรมขั้นศีล ชื่อว่าสิกขาบท 5 แปลว่า ข้อสำเหนียกหรือข้อฝึกหัดความประพฤติที่บ่งบอกความเป็นอุบาสกและอุบาสิกาเบื้องต้น” บางครั้งเรียกว่าธรรม 5 หรือสิกขาบท 5 โดยมีหลักปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
2. อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์
3. กามเมสุมิฉาจารา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม
4. มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพุดเท็จ
5. สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา

ศีลทั้ง 5 ข้อ มีแนวทางปฏิบัติดังต่อไปนี้ ศีลข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่า การวางทัณฑ์ขุฑ วาจาสาตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์ ศีลข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ ไม่ถือเอาทรัพย์สินอันเป็นอุปกรณ์หรือเครื่องปลื้มใจของคนอื่นที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยจิตเป็นเหตุแห่งขโมย ศีลข้อที่ 3 เว้นขาดจากการประพฤติดิตในกาม ไม่ประพฤติล่วงสัตรีทั้งหลายที่อยู่ในปกครองของมารดา บิดา พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว ญาติ สามี กฎหมายคุ้มครอง สตรีที่บุรุษสมมาลัยหมายไว้ และสตรีผู้ประพฤดิธรรม ศีลข้อที่ 4 เว้นจากการพูดเท็จ คือ ไม่กล่าวคำที่ไม่เป็นความจริงในที่ชุมนุม ในสภา ท่ามกลางหมู่ญาติ ท่ามกลางหมู่ทหารหรือราชสำนัก เมื่อถูกอ้างเป็นพยานซักถาม ไม่พูดเท็จด้วยแรงจูงใจเพื่อตน เพื่อคนอื่น เพื่ออำมิส เป็นต้น, เว้นจากการพูดส่อเสียด คือ ไม่นำความฝ่ายหนึ่งไปบอกอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อทำลาย สมานคนที่แตกแยก ส่งเสริมคนที่ปรองดองกัน ยินดีต่อผู้ที่สามัคคีกัน พูดถ้อยคำที่สร้างสรรค์ความสามัคคี, เว้นจากการพูดคำหยาบ คือ กล่าวคำที่ไม่มีโทษ ไพเราะ น่ารัก จบใจ เป็นคำของชาวเมืองรักใคร่พอใจ, เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดถูกกาล พูดคำจริงอิงประโยชน์ อิงธรรม อิงวินัย มีหลักฐานอ้างอิง ศีลข้อที่ 5 เว้นจากการเสพของมึนเมา สิ่งเสพติดทุกชนิดอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทในชีวิตและทรัพย์สิน

โดยหลักการของศีลอยู่ที่เจตนา คือ การไม่คิดล่วงละเมิดระเบียบ กฎเกณฑ์ บทบัญญัติ หรือวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงวางเอาไว้ทั้ง 5 ข้อ “ศีลเป็นเจตนาไม่ละเมิดและการไม่เบียดเบียน” เกณฑ์การตัดสินดีหรือชั่ว พระพุทธศาสนาใช้เจตนาเป็นหลัก ส่วนการล่วงละเมิดหรือกิริยาที่พยายามล่วงละเมิดเป็นเพียงส่วนประกอบของเจตนา ดังนั้น เจตนาเป็นความจงใจหรือการตั้งใจไว้ก่อนที่จะลงมือกระทำหรือปฏิบัติพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นให้มีสติและปัญญา รักษาใจไม่ให้กุศลธรรมเกิดขึ้นหรือไม่ให้แสดงออกในรูปของพฤติกรรมทางกายและวาจา เมื่อสามารถรักษาใจได้แล้วย่อมสามารถควบคุมกายและวาจาไม่ให้ประพฤติล่วงละเมิดศีลได้

2) องค์ประกอบของศีล 5

การล่วงละเมิดศีลแต่ละข้อจะต้องมีองค์ประกอบพร้อม ดังนี้ ศีลข้อที่ 1 มีองค์ประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ สัตว์มีชีวิต รู้ว่าสัตว์มีชีวิต จิตคิดจะฆ่า มีความพยายามฆ่า สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น ศีลข้อที่ 2 มีองค์ประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ ของที่ผู้อื่นหวงแหน รู้ว่าเขาหวงแหน จิตคิดจะลัก มีความพยายาม ลักของได้ด้วยความพยายามนั้น ศีลข้อที่ 3 มีองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่ สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรละเมิด จิตคิดจะเสพ มีความพยายามในการเสพ อวัยวะสืบพันธุ์ให้ถึง ศีลข้อที่ 4 มีองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่ เรื่องไม่จริง จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน มีความพยายามจากจิตที่คิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน ผู้อื่นเข้าใจความที่พูดนั้น และศีลข้อที่ 5 มีองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่ สิ่งนั้นเป็นของเมา จิตใคร่จะดื่ม มีความพยายามเกิดจากจิตที่คิดจะดื่มนั้น กลืนให้ล่วงลำคอลงไป

ขอบข่ายของศีล 5 จำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ “ส่วนที่เป็นข้อห้ามไม่ให้ล่วงละเมิดต่อตนเองและล่วงละเมิดต่อผู้อื่น โดยการล่วงละเมิดต่อคนอื่นแสดงออก 2 ลักษณะ คือ ละเมิดต่อร่างกายและชีวิตคนอื่น กับการละเมิดทรัพย์สินหรือสิ่งของที่ผู้อื่นครอบครองอยู่” ดังนั้น “ศีลไม่ใช่ข้อห้ามเพียงอย่างเดียว แต่คือข้อฝึกฝนด้วย (สิกขาบท) ฝึกฝนตนให้ปล่อยวางจากความชั่ว ประพฤติตนให้อยู่ในความเรียบร้อย” ศีล 5 จึงเป็นข้อฝึกฝนให้มีความเรียบร้อยทางกาย วาจา ใจ ป้องกันไม่ให้ล่วงละเมิดความดีงาม แต่การล่วงละเมิดศีลทุกข้อมีจิตเป็นตัวสั่งการ (เจตนา) กายกับวาจาเป็นกิริยาประกอบกรรม การล่วงละเมิดจึงประกอบด้วยกาย วาจา และใจ โดย

ศีลทุกข้อยังมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน การละเมิดศีลแต่ละข้อนำไปสู่การละเมิดศีลข้ออื่นตามมา เช่น การขโมยเงินไปซื้อสุรามาดื่ม เมื่อดื่มสุราทำให้ขาดสติยับยั้งชั่งใจ เกิดการประพฤติดิฉันในกาม เมื่อถูกจับได้ก็มีการโกหกหาว่าไม่ได้กระทำเพื่อเอาตัวรอด เมื่อถูกซักถามมากเข้าก็เกิดการทะเลาะทางวาจา ยกระดับไปสู่ความขัดแย้งชกต่อยและใช้ความรุนแรงต่อกัน เมื่อสู้ไม่ได้ก็นำไปสู่การใช้อาวุธและทำลายร่างกายและชีวิตกัน เป็นต้น

3) ส่วนประกอบของศีล 5

ศีลมีส่วนประกอบสำคัญ 6 ส่วน ดังต่อไปนี้ 1) ส่วนที่เป็นแม่บท ได้แก่ ตัวแบบที่ถูกต้องแบบมาเพื่อเป็นแนวทางสากล ไม่ว่าจะปฏิบัติอยู่ที่ใดก็จะเป็นแบบเดียวกัน และได้รับผลเช่นเดียวกัน โดยแม่บทของศีล คือ การสำรวมกาย วาจา และใจ 2) ส่วนที่เป็นเจตนารมณ์ คือ ความมุ่งหมายที่เล็งเห็นผล ได้แก่ เพื่อให้มีความเมตตาและกรุณา เพื่อให้หาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต เพื่อให้สามารถควบคุมการมรณและกามคุณได้ เพื่อให้มีสัจจะ และเพื่อให้มีสติสัมปชัญญะควบคุมพฤติกรรม 3) ส่วนที่เป็นข้อปฏิบัติ ได้แก่ การงดเว้นจากการทำความชั่วต่อชีวิต งดเว้นจากการเข้าไปแทรกแซงหรือก่อความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้อื่น งดเว้นจากการล่วงละเมิดบุคคลอันเป็นที่รักของผู้อื่น และการทำลายสัมพันธภาพระหว่างบุคคล งดเว้นจากการบิดเบือนข้อเท็จจริง งดเว้นจากการเสพสิ่งมีนเมาและสิ่งเสพติดทุกชนิด โดยส่วนที่เป็นข้อปฏิบัตินี้เองจะทำให้เกิดการงดเว้นจากการประพฤติกุศลกรรมด้วย 4) ส่วนที่ช่วยส่งเสริม คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลให้มีชีวิตที่ดี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่/การแบ่งปัน ส่งเสริมสัมพันธภาพ ส่งเสริมกระบวนการสื่อสารด้วยความสันติ/โปร่งใส และการส่งเสริมสติปัญญาแบบสัมมาทิฐิ 5) ส่วนที่เป็นตัวชี้วัด คือ เกณฑ์การตัดสินพฤติกรรมละเมิดศีลแต่ละข้อ ได้แก่ (1) กิเลสหรือเจตนาที่จะล่วงละเมิด (2) คุณความดีหรือคุณธรรมของผู้ถูกล่วงละเมิด และผู้ถูกล่วงละเมิดเป็นผู้ที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคมมากน้อยแค่ไหน (3) ขนาดหรือปริมาณที่ล่วงละเมิด (4) ความพยายามในการล่วงละเมิด (5) ผลจากการล่วงละเมิด คือ มีผลกระทบที่มีขอบเขตแคบหรือกว้างมากน้อยแค่ไหน ระดับของตัวชี้วัดมากเท่าใดก็จะทำให้ระดับของความผิดมีระดับรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น 6) ส่วนที่เป็นลักษณะของผลกระทบ คือ การละเมิดมีผลกระทบอย่างไร เช่น ทำให้เกิดความไม่ปลอดภัย ไร้สวัสดิภาพในชีวิต การก่อความอาฆาต ก่อเวรภัย ความเดือดร้อนใจ มีชีวิตอยู่อย่างไม่มีความสุข ขาดมีสันติภาพทางสังคม เป็นต้น

4) เจตนารมณ์ของศีล 5

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)กล่าวถึงศีลไว้ว่า “ศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจการต่าง ๆ การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อม” ท่านจึงเสนอแนวคิดเจตนารมณ์ของศีลไว้ว่า “ควรขยายเจตนารมณ์ทางสังคมของศีลให้กว้างออกไปสู่การปฏิบัติในสังคมทุกห้วงรอบนอกด้วย โดยจัดสรรวินัยที่เป็นระบบชีวิตและระเบียบสังคมแบบพุทธของชาวบ้าน ให้เกิดมีขึ้นอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของกาลสมัย” โดยการตีความศีล 5 จึงควรสอดคล้องกับยุคสมัย “การตีความศีล 5 แต่ละข้อต้องมีพลวัต และมีความหมายที่ยืดหยุ่นเปลี่ยนไปตามความซับซ้อนของปัญหาในแต่ละยุคสมัย” เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมตามยุคสมัย

ศิลปะทุกข้อบัญญัติขึ้นเพื่อเสริมสร้างเจตนารมณ์เชิงคุณธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณธรรมจากภายในสู่ภายนอก โดยมีหลักธรรมที่เกื้อกูลและส่งเสริมให้มีศิลปะเรียกว่า เบญจธรรมซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของศิลปะแต่ละข้อดังต่อไปนี้ เจตนารมณ์ของศิลปะข้อที่ 1 คือ เพื่อให้มีเมตตาและกรุณา เจตนารมณ์ของศิลปะข้อที่ 2 คือ เพื่อให้มีสัมมาอาชีวะ (การประกอบอาชีพที่สุจริต) เจตนารมณ์ของศิลปะข้อที่ 3 เพื่อควบคุมกามคุณ (กามสังวรรู้จักควบคุมตนในทางกามารมณ์) เจตนารมณ์ของศิลปะข้อที่ 4 เพื่อการสื่อสารเชิงสันติ (สัจจะ) เจตนารมณ์ของศิลปะข้อที่ 5 เพื่อให้มีสติสัมปชัญญะ (ความไม่ประมาท)เบญจธรรมเป็นหลักธรรมที่สัมพันธ์ควบคู่ไปกับศิลปะ 5 เพราะศิลปะ 5 เป็นข้อปฏิบัติเพื่องดเว้นจากการทำความชั่ว ซึ่งเป็นกุศลกรรมแต่เบญจธรรมเป็นปฏิบัติเพื่อเพิ่มพูนกุศลกรรม

ดังนั้น ฐานคิดของศิลปะ 5 จึงเป็นหลักการปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับคฤหัสถ์ เพื่องดเว้นจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน เป็นหลักการสากลที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทุกเชื้อชาติ ทุกสังคม และทุกศาสนา เพราะเป็นหลักมนุษยธรรมสากล โดยการงดเว้นจากการทำชั่วทางกายและวาจาเป็นการงดเว้นทางกายภาพ ซึ่งจะต้องมีคุณธรรมภายในใจที่เป็นเจตนารมณ์ส่งเสริมให้ปฏิบัติงดเว้นพฤติกรรมชั่วทางกายและวาจา นอกจากจะเป็นศิลปะสำหรับผู้ปฏิบัติแล้ว (ศิลปะระดับปัจเจกชน) ยังเป็นศิลปะเพื่อสังคมด้วย เพราะพฤติกรรมของสมาชิกจะมีผลต่อสังคมที่เขาอาศัยอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม การงดเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่นส่งผลให้สังคมไม่เดือดร้อน ซึ่งถือเป็นการเคารพสิทธิในชีวิตของผู้อื่นด้วย ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และเสริมสร้างสันติภาพตั้งแต่ระดับจุลภาคจนถึงระดับมหัพภาค

5) สันติภาพตามแนวทางศิลปะ 5

จำแนกสันติภาพตามแนวทางของศิลปะ 5 ได้ 11 ประการ ดังนี้ 1) ตัวแบบสันติภาพ คือ ศิลปะ 5 มีสภาพความเป็นสันติภาพอยู่ในตัวของมันเอง 2) แนวทางสันติวิธี เพราะเมื่อมองตามวิธีการปฏิบัติแล้วก็จะเห็นว่าศิลปะ 5 เป็นแนวทางสันติวิธี เนื่องจากเป็นปฏิบัติการไร้ความรุนแรง 3) สถาปนิกและวิศวกรสร้างสรรค์สันติภาพ เพราะผู้ปฏิบัติศิลปะจึงเท่ากับเป็นผู้สร้างสรรค์ ออกแบบ และตกแต่งสันติภาพ 4) กลไกของสันติ เพราะผู้ปฏิบัติตามศิลปะจะเป็นมนุษย์เชิงกลไกและฟันเฟืองแบบสันติในสังคม 5) มาตรการเชิงสันติ การปฏิบัติศิลปะจะมีปฏิริยาขับเคลื่อนสันติภาพไปสู่ผู้อื่นและสังคมด้วย โดยไม่ต้องใช้มาตรการบีบบังคับให้มีสันติภาพ เพราะคนมีศิลปะจะได้รับความเชื่อถือ จึงมีอิทธิพลเชิงสันติต่อสังคมด้วย 6) ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์แบบสันติ การละเมิดศิลปะแต่ละข้อเป็นชนวนก่อให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง โดยการปฏิบัติตามศิลปะจะช่วยให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันแบบสันติ 7) วัฒนธรรมแบบกัลยาณมิตร ศิลปะ 5 ไม่ได้ทำให้คนเห็นพ้องต้องกันทั้งหมด แต่จะเป็นแนวทางที่ทำให้คนปฏิบัติต่อกันเยี่ยงมิตร ซึ่งจะเปลี่ยนวัฒนธรรมแบบบาดหมางไปสู่วัฒนธรรมแบบกัลยาณมิตร 8) สันติเชิงพลวัต เพราะศิลปะ 5 เป็นปฏิบัติการเชิงมนุษยธรรมที่เป็นสันติภาพเชิงพลวัต ไม่ใช่การหยุดนิ่งสงบเยียบอยู่กับที่ แต่ส่งเสริมให้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมภายใต้แนวทางที่ไม่เบียดเบียนสิ่งมีชีวิตและธรรมชาติไม่ก่อเดือดร้อนหรือความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม 9) ดัชนีของสันติภาพ เพราะศิลปะแต่ละข้อมีความสัมพันธ์กับสันติภาพกับการเพิ่มหรือลดระดับของสันติภาพ ช่วงเวลาใดที่คนปฏิบัติตามแนวทางของศิลปะ 5 จะเป็นช่วงเวลาที่ไม่มุ่งประทุษร้ายกัน จึงทำให้เกิดสวัสดิภาพทางสังคม ปราศจากภาวะที่เป็นอันตรายต่อกัน 10) เครื่องมือของสันติภาพเชิงคุณค่า เพราะการปฏิบัติตามศิลปะ 5 เป็นการส่งเสริมสันติภาพด้วย โดยเป็นสันติภาพในแง่ของการป้องกันการใช้ความรุนแรงและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามหลักเมตตากรุณา การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ และ

ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีทางสังคม เนื่องจากศีล 5 ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นเครื่องมือทางสังคม 11) สันติภาพระดับจุลภาคและมหัพภาค เพราะเมื่อคนปฏิบัติตามศีล 5 ก็จะทำให้มีชีวิตอย่างสันติ เมื่อคนปฏิบัติตามแนวทางเดียวกันก็จะทำให้เป็นสังคมแห่งสันติภาพ เมื่อเลือกผู้นำที่มีศีลเข้าไปบริหารประเทศ ก็จะกำหนดนโยบายและมาตรการบริหารประเทศในเชิงศีลธรรม ก็จะก่อให้เกิดสันติภาพระดับประเทศ เมื่อแต่ละประเทศส่งเสริมให้คนปฏิบัติตามแนวทางศีล 5 ก็จะทำให้การปฏิสัมพันธ์กันในสังคมโลกเป็นไปในเชิงสันติ ซึ่งจะก่อให้เกิดสันติภาพในระดับมหัพภาคขึ้น

ดังนั้น เมื่อลักษณะทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ยุคสมัยของสังคมแบบเกษตรกรรมมาเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรม และบริโภคนิยม มีการดิ้นรนแข่งขัน ความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม ทำให้สังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การตีความศีล 5 แบบดั้งเดิมจึงเหมาะกับสังคมแบบเกษตรกรรม แต่เมื่อสังคมเจริญขึ้น และมีเครือข่ายทางสังคมที่ซับซ้อน สภาพปัญหาทางสังคมจึงมีความหลากหลาย แปลกใหม่ และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เมื่อสังคมโลกมีการเชื่อมโยงกันเป็นภาคใหญ่ ปัญหาสังคมจึงยกระดับไปสู่ภาคใหญ่ด้วยโลกทัศน์ต่อศีล 5 จึงจำเป็นต้องขยายไปสู่ระดับมหัพภาค โดยการยึดโยงกับหลักการและเจตนารมณ์ของศีล 5 เพื่อสังคมโลกต่อไป

3. การเปลี่ยนผ่านโลกทัศน์ของศีล 5 ระดับมหัพภาค

ระดับมหัพภาคเป็นภาพใหญ่ของสังคมที่มีความซับซ้อนและหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยยึดโยงมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมครอบคลุมทั่วโลก ในประเด็นนี้จะมุ่งชี้ให้เห็นศีล 5 ในระดับมหัพภาคทั้งเชิงบวกและเชิงลบประกอบด้วย ภาคการเมือง ภาควัฒนธรรม ภาคเศรษฐกิจ ภาคการศึกษา ภาคสิ่งแวดล้อม และภาคสังคม ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

1) ศีลข้อที่ 1 ในระดับมหัพภาค

เมื่อปฏิบัติตามศีลข้อนี้จะทำให้เกิดสันติภาพทางตรงได้ทันที เพราะจะงดเว้นจากการฆ่า ทำร้ายหรือเบียดเบียนกันทางกายภาพ ทั้งยังเป็นการปฏิบัติที่ไม่ส่งเสริมความรุนแรงและการเบียดเบียนชีวิตกันทุกรูปแบบ โดยในระดับมหัพภาคจำแนกออกได้ 6 ส่วนดังต่อไปนี้¹⁾ ภาคการเมือง คือ การไม่ก่อความรุนแรงทางกายภาพ การไม่ใช้กำลังทหารหรือกำลังอาวุธยุทธโศปกรณ์ และการไม่ก่อสงครามการไม่กดขี่ทางเชื้อชาติการไม่กดขี่หรือบีบคั้นทางการเมือง และการไม่ใช้ความรุนแรงในระดับชาติทุกรูปแบบ รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ลี้ภัยทางการเมือง²⁾ ภาควัฒนธรรม คือ การไม่ใช้หรือส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความรุนแรง ไม่ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือส่งเสริมความรุนแรง การปลุกฝังและส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งเมตตากรุณา 3) ภาคเศรษฐกิจ คือ การไม่สนับสนุนงบประมาณเพื่อความรุนแรง ไม่ส่งเสริมธุรกิจเพื่อความรุนแรง เช่น เครื่องมือหรืออาวุธ เป็นต้น การไม่กดขี่หรือบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการช่วยเหลือประเทศด้อยพัฒนาและประเทศที่ยากจน 4) ภาคการศึกษา คือ การไม่ใช้ความรู้เพื่อนวัตกรรมแห่งความรุนแรง เช่น การใช้เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ก่อความรุนแรง แต่ใช้ความรู้เพื่อช่วยเหลือเยียวยา เช่น องค์กรอนามัยโลกหรือกาชาดสากล เป็นต้น 5) ภาคสิ่งแวดล้อม คือ การไม่ใช้ความรุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม “โดยปราศจากความรุนแรงแล้ว การดำรงอยู่โดยไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมและสัตว์ต่างๆ” ไม่ก่อมลภาวะต่อ

สิ่งแวดล้อมการไม่ปล่อยสารพิษหรือมลพิษ ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมไม่ทำให้สูญเสียคุณภาพของสิ่งแวดล้อมเป็นต้น รวมทั้งการฟื้นฟู อนุรักษ์ และการต่อต้านการทำลายสิ่งแวดล้อม “พุทธศาสนามีพื้นฐานทางจิตใจที่มีความเมตตา กรุณา รู้จักอดกลั้นและปฏิเสธสงครามกับการใช้ความรุนแรง จึงมีคุณค่าพิเศษในสถานการณ์โลกปัจจุบัน” ฐานคิดเรื่องเมตตาเป็นแก่นแท้ทางสังคม เป็นแนวคิดที่มองโลกและสิ่งแวดล้อม (ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต) ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเกื้อกูลกัน มนุษย์เป็นศูนย์กลางของความเมตตาต่อสิ่งมีชีวิตอื่น เพราะมนุษย์มีศักยภาพในการทำลายล้างสูงกว่าสัตว์อื่น 6) ภาคสังคม คือ การไม่ก่ออาชญากรรมข้ามชาติ ไม่กดขี่แรงงานข้ามชาติ ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน ไม่เหยียดเชื้อชาติ และการช่วยเหลือทางสิทธิมนุษยชน เช่น ช่วยเหลือเมื่อประสบภัยพิบัติหรือการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นรากฐานสันติภาพทางด้านการเมือง

2) ศิลข้อที่ 2 ในระดับมหัพภาค

ศิลปข้อนี้มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน ซึ่งรวมไปถึงการแสวงหาทรัพย์สิน อาชีพและเศรษฐกิจที่ไม่ก่อให้เกิดความรุนแรงด้วย ดังต่อไปนี้ 1) ภาคการเมือง คือ การไม่ทุจริตคอร์รัปชั่นงบประมาณของชาติการไม่แทรกแซงการเมืองระหว่างชาติ (ยกเว้นการก่ออาชญากรรมกับคนในชาติ) การไม่กดขี่และฉกฉวยผลประโยชน์ทางการเมืองไม่ใช้อำนาจบังคับข่มขู่เพื่อประโยชน์ทางการเมือง ไม่ทุจริตเชิงนโยบายเพื่อประโยชน์กับกลุ่มทุนหรือบริษัทข้ามชาติการไม่คุกคามอาณานิคม“เพื่อเก็บเกี่ยวผลประโยชน์เข้าประเทศตนส่งผลให้ช่องว่างระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่ยังไม่พัฒนาห่างกันมากยิ่งขึ้น” รวมทั้งการใช้งบประมาณบริหารประเทศเป็นไปอย่างโปร่งใส 2) ภาควัฒนธรรม คือ การไม่เหยียดหยามและทำลายเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ทางเชื้อชาติอันเป็นวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของแต่ละเชื้อชาติ รวมทั้งการเคารพในพหุวัฒนธรรม3) ภาคเศรษฐกิจ คือ การไม่ใช้งบประมาณเพื่อสนับสนุนความรุนแรง เช่น ไม่นำไปซื้ออาวุธ ไม่นำไปลงทุนในการผลิตอาวุธ ไม่ลงทุนในธุรกิจมืด ไม่สนับสนุนอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น การไม่ทุจริตในการบริหารงบประมาณของชาติ ไม่ทุจริตในเชิงนโยบาย การใช้งบประมาณอย่างเป็นธรรม การลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเป็นธรรม ชาติที่ร่ำรวยยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือชาติที่ยากจน เป็นต้น นโยบายเปิดเสรีทางการค้าเพื่อให้มีการแข่งขันทางธุรกิจอย่างเป็นธรรม และการใช้งบประมาณเพื่อส่งเสริมให้เกิดสันติภาพโลก 4) ภาคการศึกษา คือ ไม่ส่งเสริมงบประมาณเพื่อการศึกษาและวิจัยในลักษณะที่รุนแรง ไม่ทุจริตงบประมาณการศึกษาของชาติ การไม่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา การใช้บส่งเสริมการศึกษาอย่างเป็นธรรม การส่งเสริมงบประมาณการศึกษาวิจัยเพื่อสันติ เป็นต้น 5) ภาคสิ่งแวดล้อม คือ การไม่แย่งชิงทรัพยากรจากการครอบครองของชาติอื่น การไม่แทรกแซงทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มีประโยชน์การไม่ปิดกั้นการเข้าถึงทรัพยากรของพลเมืองการไม่ทุจริตคอร์รัปชั่นและโกงการสัมปทานทรัพยากรของชาติ การไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ประกอบอาชีพหรือธุรกิจในรูปแบบของการคุกคามสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมถึงการใช้งบประมาณเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ6) ภาคสังคม คือ ไม่ละเมิดสิทธิการครอบครองสมบัติชาติการไม่ทำลายสมบัติและคุณค่าของชาติอื่น ไม่ทุจริตเชิงนโยบายสาธารณะ และการส่งเสริมงบประมาณเพื่อมนุษยธรรมซึ่งเป็นรากฐานของสันติภาพทางด้านเศรษฐกิจ

3) ศิลข้อที่ 3 ในระดับมหัพภาค

ศีลข้อนี้นี้มีเจตนารมณ์ของศีลข้อนี้นี้จะมีลักษณะเป็นการสร้างและส่งเสริมสัมพันธภาพของมนุษย์ทุกระดับ การสร้างสัมพันธภาพจึงอาศัยความไว้วางใจ การให้เกียรติ การยกย่อง การยอมรับในอัตลักษณ์ของกันและกัน ไม่ถูกเหยียดหยามบุคคลหรือสิ่งที่ภาคภูมิใจ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น ดังต่อไปนี้ 1) ภาคการเมือง คือ การไม่ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การไม่กดขี่เชื้อชาติ การไม่ก้าวก่ายแทรกแซงภายในประเทศ การยอมรับทางเชื้อชาติ การยอมรับความแตกต่างทางเชื้อชาติ และการเจริญสัมพันธไมตรี 2) ภาควัฒนธรรม คือ การไม่บ่อนทำลายเกียรติยศและอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ การไม่สร้างความบาดหมางทางวัฒนธรรม “ความขัดแย้งและรุนแรงบนฐานของชาติพันธุ์ อันเป็นผลมาจากความไม่มั่นคงของเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) ผ่านการศึกษาการกระทำทารุณกรรมต่อเรือนร่าง/ร่างกาย (body)” การไม่เคารพวัฒนธรรมที่แตกต่างทำให้เกิดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวฮิซบะฮ์กว่า 500,000 คน และการสังหารหมู่ชาวยิวกว่า 6,000,000 คน “กรณีความยืดเยื้อยาวนานของสงครามเชื้อชาติระหว่างชาวทมิฬและสิงหลในประเทศศรีลังกา” เป็นผลมาจากการไม่เคารพวัฒนธรรมทางเชื้อชาติ 3) ภาคเศรษฐกิจ คือ การไม่ค้ามนุษย์ การไม่ส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ทุกรูปแบบ 4) ภาคการศึกษา คือ การใช้ความรู้ที่ไม่จรรโลงโลก 5) ภาคสิ่งแวดล้อม คือ การไม่ทำลายความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ 6) ภาคสังคม คือ การไม่ก่อความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ไม่ก่ออาชญากรรมทางเพศ ไม่ทำลายเกียรติยศและศักดิ์ศรี ไม่นำมนุษย์ไปเป็นสินค้าทางเพศ การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ และเสริมสร้างครอบครัวโลก การยอมรับและให้เกียรติกัน การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในฐานะที่เป็นพลเมืองโลกและเป็นมนุษยชาติ ซึ่งเป็นรากฐานของสันติภาพทางด้านสังคม

4) ศีลข้อที่ 4 ในระดับมหัพภาค

ศีลข้อนี้นี้มีเจตนารมณ์ด้านการสื่อสารเพื่อสันติ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจอันดีต่อกัน แก้ปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในรูปของการเจรจา การไกล่เกลี่ย การทำข้อตกลง การทำสนธิสัญญา เป็นต้น ดังต่อไปนี้ 1) ภาคการเมือง คือ การไม่ก้าวก่ายแทรกแซงทางข้อมูล การไม่ใช้สื่อกระตุ้นความรุนแรง ไม่ใช้สงครามข้อมูลข่าวสาร ไม่เผยแพร่แนวคิดหรืออุดมการณ์ที่เป็นอคติทางเชื้อชาติ และการสื่อสารเพื่อสันติ “การสื่อสารอย่างสันติก็คือการเจรจาเพื่อสันติในจังหวัดอาเจห์ของอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน” รวมทั้งการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางการเมือง 2) ภาควัฒนธรรม คือ ไม่ใช้วัฒนธรรมสรรเสริญความรุนแรง ไม่ปลุกกระตือรือร้นแนวคิดชาตินิยม ไม่เผยแพร่วัฒนธรรมของความเกลียดชัง และการส่งเสริมวัฒนธรรมเชิงสันติ 3) ภาคเศรษฐกิจ คือ การไม่โจรกรรมข้อมูล ไม่ละเมิดสนธิสัญญาทางเศรษฐกิจ ไม่ละเมิดสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา และส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลทางเศรษฐกิจ เพื่อให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม 4) ภาคการศึกษา คือ ไม่ละเมิดสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ไม่ปกปิดข่าวสาร ไม่บิดเบือนข้อมูลข่าวสาร และส่งเสริมความโปร่งใสทางด้านข้อมูล 5) ภาคสิ่งแวดล้อม คือ ไม่ปกปิดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมมลภาวะ และผลกระทบ รวมถึงเปิดเผยแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น แหล่งน้ำมัน แร่ธาตุต่างๆ และ 6) ภาคสังคม คือ ไม่โฆษณาชวนเชื่อเกินความเป็นจริง การไม่ปล่อยข่าวลวง ไม่ทำสนธิสัญญาล่อลวงเพื่อเอารัดเอาเปรียบ เป็นต้น และการคัดกรองการสื่อสารในเชิงสร้างสรรค์รวมทั้งการทำสนธิสัญญาเชิงสันติ เช่น สนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non-Proliferation Treaty : NPT) ห้ามรัฐที่ครอบครอง

อาวุธนิวเคลียร์ ได้แก่ สหรัฐ อังกฤษ รัสเซีย ฝรั่งเศสและจีน ไม่ให้ช่วยเหลือประเทศอื่นๆ ผลิตหรือครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ ห้ามรัฐที่ยังไม่ได้ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ผลิตหรือขอความช่วยเหลือในการผลิต ไม่นำพลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติไปดัดแปลงใช้ผลิตอาวุธนิวเคลียร์, อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี (Chemical Weapons Convention : CWC), อนุสัญญาห้ามอาวุธชีว (Biological Weapons Convention : BWC), และการเก็บกู้ทุ่นระเบิดสังหาร (อนุสัญญาออตตาวา) หากสามารถจำกัดและควบคุมอาวุธทุกชนิดได้ย่อมทำให้ลดความรุนแรงในมนุษยชาติ

ดังนั้น ศิลข้อที่ 4 ในระดับมหัพภาคมีรากฐานที่ออกมาในรูปของการไม่ก้าวก่ายแทรกแซงทางข้อมูลระหว่างชาติ การไม่กระตุ้นความรุนแรงหรือชาตินิยม การไม่ปล่อยข่าวลวงเพื่อให้ชาติอื่นสับสนแล้วตนได้ประโยชน์ การไม่โฆษณาชวนเชื่อเกินความเป็นจริง การทำพันธสัญญาร่วมกันระหว่างชาติการป้องกันสงครามข่าวสาร มีความสมมาตรทางอำนาจ เศรษฐกิจและโอกาส การไม่ละเมิดสิทธิในการรับรู้ข่าวสารที่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิต การไม่สรรเสริญความรุนแรงหรือแสดงความเห็นชอบกับการใช้ความรุนแรงและการกระทำที่เป็นภัยคุกคามทุกรูปแบบ รวมทั้งการไม่ประณามการใช้ความรุนแรง ในขณะเดียวกันก็สื่อสารให้เห็นว่าการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบขัดต่อสิทธิมนุษยชน และแสดงเจตจำนงต่อสาธารณะว่าทุกชาติจะร่วมกันต่อต้านการใช้ความรุนแรง และสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต การประโคมข่าวความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม และการมุ่งสื่อสารเพื่อความสัมพันธ์ของพลเมืองโลก ซึ่งเป็นสันติภาพทางด้านกระบวนการยุติธรรมและการสื่อสารเชิงสันติ

5) ศิลข้อที่ 5 ในระดับมหัพภาค

ศิลปข้อนี้มีความยึดโยงอยู่กับการป้องกัน การแก้ปัญหาอบายมุขและปัญหาอาชญากรรม นอกจากนี้ยังมีมิติของการส่งเสริมสติปัญญา การคิดค้น การพัฒนา การสร้างสรรค์ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ 1) ภาคการเมือง คือ การไม่มอมเมาด้วยลัทธิอุดมการณ์แบบมิถิลาธิปไตยมอมเมาอุดมการณ์ทางการเมืองแบบรุนแรงหรือการเมืองแบบชาตินิยม ส่งเสริมอุดมการณ์แบบสันติวิธี 2) ภาควัฒนธรรม คือ ไม่ปลูกฝังอคติทางเชื้อชาติ ไม่ส่งเสริมวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม และวัฒนธรรมแบบชาตินิยม 3) ภาคเศรษฐกิจ คือ ไม่เปิดเสรีทางการค้าสิ่งมีนเมา ไม่ส่งเสริมธุรกิจมีนเมา 4) ภาคการศึกษา คือ ไม่ถ่ายทอดความรู้เพื่อก่อความรุนแรง ไม่ปลูกฝังทัศนคติเชิงลบ การให้ความเป็นธรรมด้านโอกาสทางการศึกษารวมทั้งการไม่ปล่อยให้มีหะครอบงำ 5) ภาคสิ่งแวดล้อม คือ ไม่บริโภคทรัพยากรธรรมชาติเกินความจำเป็น ไม่ก่อมลภาวะในสิ่งแวดล้อม ไม่ทำให้สูญเสียความสมดุลในระบบนิเวศ และ 6) ภาคสังคม คือ การไม่ส่งเสริมอบายมุขและอาชญากรรมไม่มีกฎหมายหรือนโยบายเอื้อต่อสิ่งมีนเมาและสิ่งเสพติดทุกชนิด และการส่งเสริมสติสัมปชัญญะแก่สังคม รวมทั้งการให้ความรู้แก่สังคมแบบสัมมาทิฐิ เป็นต้น ศิลข้อที่ 5 ในระดับมหัพภาคมีความเกี่ยวข้องกับชีวิต 3 ลักษณะ คือ (1) ด้านการป้องกันอบายมุข ป้องกันความเสื่อมทรามทางสังคม ป้องกันสิ่งที่จะมาบั่นทอนศักยภาพของมนุษย์ และลดทอนอำนาจตลอดถึงขุมข่ายกำลังของอบายมุข (2) ป้องกันปัญหาอาชญากรรมทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งมีชีวิต สินค้า อาวุธ ข้อมูล สิ่งเสพติด หรือการกระทำที่มีผลกระทบต่อร่างกายและชีวิตในทางร้าย (3) การส่งเสริมอุดมการณ์แบบสันติวิธี ท่ามกลางความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้มองผ่านชีวิตทัศน์อย่างสร้างสรรค์ ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต มีอุดมการณ์

เพื่อเชื่อมโยงมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้น ศิลปินจึงมีบทบาทในการป้องกันภัยคุกคามด้าน
อบายมุขและอาชญากรรม รวมทั้งส่งเสริมความปลอดภัยให้แก่พลเมืองโลกด้วย ซึ่งเป็นสันติภาพทางด้าน
การศึกษา

4. สรุป

ศีล 5 ในระดับมหัพภาค คือ ตั้งแต่สังคมภาพรวมระดับประเทศไปจนถึงระดับโลก ซึ่งถูกออกแบบมา
เพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมทางสังคมและเสริมสร้างสันติภาพโลก ไม่ได้ออกแบบมาเพื่อเป็นข้อปฏิบัติ
เฉพาะสังคมชาวพุทธเท่านั้นซึ่งศีลแต่ละข้อจะมีทั้งส่วนควบคุมและส่งเสริมพฤติกรรม ประกอบด้วย 6 ภาค
ส่วน ได้แก่ ภาคการเมือง ภาควัฒนธรรม ภาคการศึกษา ภาคสิ่งแวดล้อม และภาคสังคม จึงเป็นรากฐานของ
สันติภาพโลก โดยศีลข้อที่ 1 เป็นรากฐานของสันติภาพทางด้านการเมืองศีลข้อที่ 2 เป็นรากฐานสันติภาพ
ทางด้านเศรษฐกิจ ศีลข้อที่ 3 เป็นรากฐานของสันติภาพทางด้านสังคม ส่วนศีลข้อที่ 4 เป็นรากฐานของ
สันติภาพทางด้านการสื่อสารเชิงสันติและกระบวนการยุติธรรม และศีลข้อที่ 5 เป็นรากฐานของสันติภาพ
ทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- คุณ โทษณ์. (2545). *พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ไชยกุล อีเคตะ. (2537). *สันติภาพนิรันดร์. แปลโดย สันติ อิศโรธกุล*. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2532). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (2538). *ศีลธรรมกับมนุษยโลก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สีลาโล. (2548). *ศีลห้า ฉบับคู่มือรักษาใจ*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- สมภาร พรหมทา. (2546). *พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้ง และการุณยฆาต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันติสิทธิ์ ขวลิตรอารง. (2546). *รัฐศาสตร์ภาพกว้าง*. กรุงเทพมหานคร: สวีชาญการพิมพ์.
- สุรัชย์ หวันแก้ว. (2550). *ยุติไฟใต้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร). (2546). *รูปแบบแผนปฏิบัติการสันติวิธีเชิงพุทธ : ศึกษากรณีการแก้ไขความขัดแย้งของชาวคาทอลิกและชาวโกเลียส*. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.